

näisesti tulkita "uskomollisuutta" esiin (s. 39). Lisäksi rajaavamman termin käyttö olisi viestinyt paremmin siitä, että modernissa yhteiskunnassa ja myös keskiluokan sisällä on erilaisia suhteita työhön. Esimerkiksi julkisella hoiva-sektorilla työskentelevien naisten talouseetos lienee erilainen kuin kännyköitä suunnittelevien miesten.

Kirjan teoreettisissa tulkinnoissa on kielenkäytöstä johtuvaa epäselvyyttä. Kirjoittaja käyttää esimerkiksi sanaa "esine" sekä arkimerkityksessä että teoreettisessa erityismerkityksessä, vieläpä niin, että käsite suhteutetaan samanaikaisesti useampiin eri teoreettisiin viitekehyksiin, esimerkiksi sosiaalisen faktan käsitteeseen ja psykoanalyttiseen objektiuhdeteorian. Lopputulos oli ainakin minulle hyvin vaikeaselkoinen: "Vielä raskaampaa on esineiden paineen vastustaminen, mikäli ne ovat kullekin meistä paljolti

tiedostamattomia. Esineiden painetta voidaan kuitenkin helpottaa. Helppoa se ei kuitenkaan ole. Sillä kysymys ei näytä olevan mistään mielen sisäisistä prosesseista, vaan muutosvoimien kohdistamisesta ensin sellaisiin esineisiin, joihin tahtomme ulottuu. Ne esineet ovat tietysti yksityisomistuksessamme olevia asioita. Niihin esineisiin on vaikeampi kajota, jotka puolestaan määräävät tahtoamme. Ymmärrän, että kollektiiviset representaatiot ovat sellaisia. Niihin voi tutustua, mikäli saa ne näkökenttäänsä, ja sitä kautta niiden voima heikkenee, voima, joka perustuu nii-

den näkymättömyyteen" (s. 359). – Jos Freudia ja Kailaa pidetään esikuvina, niin miksei myös heidän esitystyyliinsä selkeyttä?

Kiianmaan kirjassa on epäilemättä antia, jota en tässä ole osannut riittävästi arvostaa (organisaatiopsykologiset ja verkostojen tutkimukseen liittyvät analyysit, projektihallinnon erittely). Kirjaan kannattaa tutustua, jos on kiinnostunut työelämän tutkimuksesta, tutkimus- ja tiedehallinnosta, sosiaalisten verkostojen analyysista tai keskiluokkaisten ryhmien tutkimuksesta.

JANNE KIVIVUORI

ANTERO KIIANMAA
MODERNI TOTEMISMI
TUTKIMUS TYÖELÄMÄSTÄ, SOLIDAARISUUDESTA JA
SOSIAALISISTA VERKOSTOISTA KESKILUOKKAISTUVASSA
SUOMESSA
JYVÄSKYLÄ: KEHITYKSEN AVAIMET, 1996

SVEN TUUVAA SIELLÄ EI NÄY

Mika Hannulan ja Jari Heinosen suomalaisuuskirjat ovat hyvin erilaisia. Hannula on etsinyt monia suomalaisuuksia haastattelujen avulla, Heinonen on löytänyt romaaneista ja iskelmistä rahvaan vastarinnan ilmauksia.

Mika Hannulan teoksen teo-

riaosuudet pohjautuvat viime vuonna hyväksytyyn väitöskirjaan. Lisäksi Hannula on puhuttanut kirjaansa varten 21 tarkoin valittua kansalaista; joukosta puuttuvat "mehiläisen kasvattajat, miespuoliset keihäänheitäjät ja maakuntien elinkeinoasiamiehet".

Teoksen hieman konstikas nimi "Suomi, suomalaisuus, olla suomalainen" ilmaisee Hannulan haastattelujen tärkeimmät teemat.

Hannula arvostaa kansainvälisiä, hyvin koulutettuja ja urbaaneja haastateltavia. He tuntuvat tarkastelevan Suomea

kuin ulkopuolelta. Mainostoi-
miston suunnittelija Liisa Vä-
häkylä sanoo jopa olevansa
vain töissä Suomessa.

Mutta myös yhteisellä suo-
malaisuudella on kannattajan-
sa. Esimerkiksi valokuvaaja
Esko Männikkö ja laulaja Arja
Koriseva pohtivat vakavissaan
suomalaisuuden symboleja.
Männikön mukaan suomalai-
suus on sitä, että istutaan sisäl-
lä kumisaappaat jalassa. Kori-
sevan mielestä vahvin suoma-
laisuus pesii maaseudulla.
Kun Hannula oli menossa
haastattelemaan Korisevaa,
tuttu toimittaja kysyi häneltä:
"Mutta mitä tekemistä Arja
Korisevalla on suomalaisuuden
kanssa?"

Hannulan haastatteluote on
hyvin aktiivinen. Hän myös ar-
vioi lopputuloksen ja antaa
kansanedustaja Raimo Vist-
backalle erityisen huonot tyyli-
pisteet: "Kun Ala-Harjan tari-
naa kuvaa lämmin ironia, on
Vistbackan tarinan perusluon-
ne kiistatta traaginen. Ala-
Harja ottaa nykyisyyden haas-
teet itsekriittisesti ja aktiivi-
sesti vastaan, Vistbackan tar-
rautuessa menneisyyteen, jon-
ne katse on pysyvästi paalutet-
tu."

Millainen sitten on uusi suo-
malaisuus? Esikuvallinen suo-
malainen pystyy ainakin luo-
maan vahvan ja uskottavan tar-
inan, jossa vanhat arvot, kansain-
välinen ote ja monikult-
tuurisuus ovat tasapainossa.
Jos tarina on hyvä, se kelpaa
uudenlaisen suomalaisuuden
malliksi.

Rahvas on toista maata, kos-
ka se on kielestään ja mieles-
tään kiinni Suomessa. Vain tosi
rahvas voi pitää Internetin
käyttöä tai tietotupia kansain-
välisyyden osoituksena. "Ja
siis kehohan on viime aikoina

identiteetin ohella tullut tär-
keäksi teemaksi useilla alueil-
la", toteaa eräs haastateltavista.

Jari Heinonen tarkastelee
teoksessaan "Katseita suoma-
laisuuteen" kansan kulttuuria
ja huumoria vastarinnan kei-
noina. Ovelat kansanhimiset
teeskentelivät alistuvansa ja
kanavoivat vastarintansa her-
ravihaksi, kun se oli taltutettu
ja kiinnitetty valtion ja eliitin
alaisuuteen.

Esityksensä kehykseksi
Heinonen luo kuvan kansan-
omaisen kulttuurin peruspiir-
teistä, talonpoikaisuudesta,
yhteisöllisyydestä ja työkes-
keisyydestä. Suomalaisen kult-
tuurin talonpoikaiset juuret
ovat vahvat. – Pauli Mannisen
havaintojen mukaan (teokses-
sa Rillumarei ja valistus) myös
Väinö Linnan Tuntemattomas-
sa keskeiset ja myönteisimmin
kuvatut henkilöt ovat taustal-
taan talonpoikaisia.

Heinosen aineistoa ovat
Aleksis Kiven ja Väinö Linnan
teokset sekä iskelmät, erityi-
sesti Juha Väinön ja Irwin
Goodmanin tuotanto. Heino-
nen lukee romaaneja ja iskel-
miä suomalaisuuskertomuksi-
na ja luo johdonmukaisen, jos-
kaan ei kovin yllättävän kuvan
rahvaan suomalaisuuden voi-
masta.

Aineistonsa avulla hän saat-
taa impivaaralaiset ja Koske-
lan Jussin pientiloilta tehtai-
siin ja aina lähioon saakka.

Heinonen osoittaa, kuinka rah-
vas, "meikäläiset", kokoaa yhä
uudelleen voimansa ja näyttää
eliittierroille. Väinö ja Good-
man puolustavat Heinosen mu-
kaan ihmisarvoa, oikeudenmu-
kaisuutta ja pientä ihmistä sii-
nä kuin Kivi ja Linnakin; kir-
joittaja innostuu kutsumaan
Väinön tekstejä jopa "sivili-
saatiokriittisiksi".

Toisaalta kannattaa muistaa,
että vaikka palvotut iskelmä-
tähdet olivat kansan asialla, he
olivat samalla sopivasti vakio-
yleisensä yläpuolella. Kiertue-
muusikot näkivät ja kokivat
Suomea laajasti ja tunsivat sik-
si paitsi herrojen väärät teot
myös meikäläisten pikku heik-
koudet. Kokemukset siirtyivät
väistämättä myös teksteihin.
"Muutakin on kierretty kuin
tahkoa", uhoi Irwin. Meikä-
läiset ovat varmasti tunnista-
neet piikit, mutta suosiota se ei
ole vähentänyt.

Valitettavasti Heinonen jät-
tää pelkän maininnan varaan
sen mahdollisuuden, että useat
aineiston iskelmät ovat ehkä
pikemmin (itkuisia) miestari-
noita kuin yleissuomalaisuuden
kuvauksia.

Erilaisuudestaan huolimatta
Mika Hannulan ja Jari Heino-
sen teokset täydentävät ja kom-
mentoivat toisiaan. On tärkeää
puhua yhteisestä suomalaisuu-
desta, mutta myös uudet tarinat
ovat tarpeen.

SEPPO PAANANEN

MIKA HANNULA
SUOMI, SUOMALAIKUUS, OLLA SUOMALAINEN
HELSINKI: LIKE, 1997
JARI HEINONEN
KATSEITA SUOMALAIKUUTEEN
HELSINKI: KUSTANNUSYHTIÖ TA-TIETO OY, 1997